

Buro de Brug Rapporten

Archeologisch bureauonderzoek
Industrieweg Urk
B15-237
Definitief, 30 april 2015

Inhoud

Samenvatting	3
Administratieve gegevens	4
1. Inleiding	5
1.1. Algemeen	5
1.2. Onderzoeksmethode	5
2. Bureauonderzoek en archeologische verwachting	7
2.1. Bureauonderzoek en beleid	7
2.2. Geo(morfo)logie en bodemopbouw	7
2.3. Historische gegevens	10
2.4. Bekende archeologische waarden	11
2.5. Versturende bodemingrepen in het verleden	12
2.6 Archeologische verwachting	12
3. Conclusies en aanbevelingen	13
4. Geraadpleegde literatuur	14
4.1. Digitale bronnen	14
4.2. Literatuur	14

Colofon

Projectcode :	B15-237
Opdrachtgever:	Koraal Vastgoed
Uitvoerder:	Buro de Brug ACR bv
Locatie:	Industrieweg Urk
Auteurs:	K.M. van Dijk MA

Samenvatting

Dit archeologisch bureauonderzoek is opgesteld door Buro de Brug in opdracht van Koraal Vastgoed. De aanleiding tot dit onderzoek is de geplande sloop van 3 objecten langs de Industrieweg te Urk en de nieuwbouw van een Boni supermarkt ter plaatse.

Het plangebied bevindt zich ten zuiden van het voormalig eiland Urk en lag tot de inpoldering in 1937-1942 in de Zuiderzee. Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden kent het plangebied een lage trefkans. Volgens de gemeentelijke verwachtingskaart geldt een middelhoge verwachting. Gezien de vorm van deze middelhoge verwachtingszone en de toelichting bij de verwachtingskaart is geconcludeerd dat deze verwachting geldt voor restanten van kustbewaking uit de 18de eeuw. De kustbewaking bestond uit een schuin talud met palen aangevuld met riet, wier, puin en afval. Het plangebied bevindt zich echter op 100 m ten zuiden van de voormalige kustbewaking.

Voor onderhavig plangebied geldt op basis van het bureauonderzoek een lage verwachting voor resten uit alle perioden, hoewel in de pleistocene bodem theoretisch wel resten uit het Laat-Paleolithicum – Mesolithicum aanwezig kunnen zijn. Vanwege de diepteligging en de aard van de eventuele resten, is de trefkans voor deze resten zeer klein.

Hoewel toevalsvondsvondsten zoals scheepswrakken niet geheel uitgesloten kunnen worden op deze locatie, adviseert Buro de Brug om geen archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren. Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, geldt een meldingsplicht conform Artikel 53 van de Monumentenwet.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Het selectieadvies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid en leidt tot een selectiebesluit

Administratieve gegevens

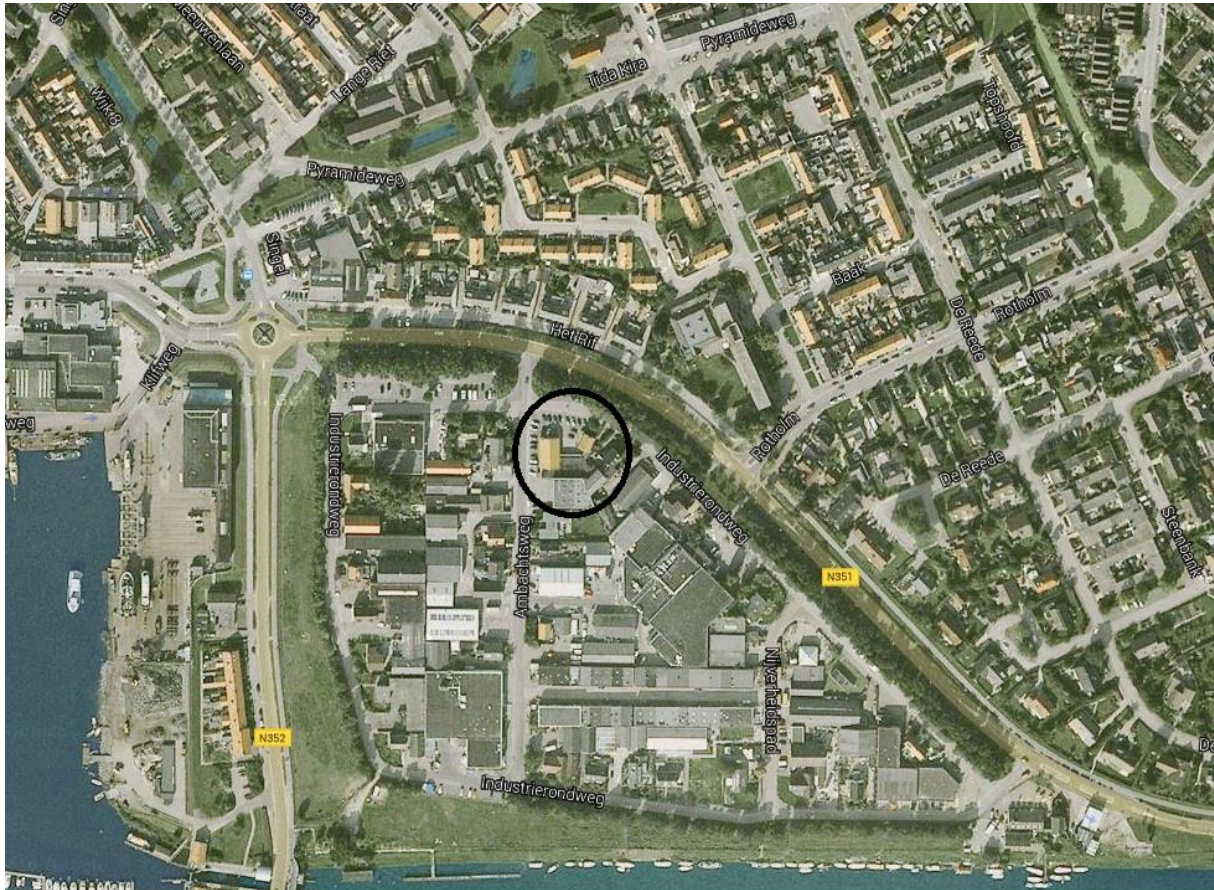
Projectnaam	Industrierondweg Urk
Opdrachtgever	Koraal Vastgoed
Contactpersoon, tel.	Dhr. Edwin Kuijpers, 0653952776
Uitvoerder	Buro de Brug
Projectleider	drs. J.W.M. Oudhof j.w.oudhof@burodebrug.nl 020-4866685
Projectcode Buro de Brug	B15-237
Bureauonderzoek	K.M. van Dijk, MA
Bevoegd gezag	Gemeente Urk
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Provincie Flevoland, gemeente Urk, Urk
Locatie/toponiem	Industrierondweg 27 te Urk
Kaartbladnummer (topo 1:25.000)	20 E
RD-coördinaten van het plangebied	Noord: X169798 Y519226 Zuid: X169796 Y519164
Oppervlakte plangebied	Plangebied is ca. 2500 m ² . Nieuw te bouwen supermarkt en magazijn: 1300 m ²
Huidig grondgebruik	Autogarage en woonhuis
OZM-nummer¹	66394
Geplande ingreep	Sloop autogarage+woonhuis en naastgelegen woonhuis. Nieuwbouw Boni Supermarkt.
Rapportversie	Definitief
Datum	30 april 2015

¹ Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1. Inleiding

1.1. Algemeen

Dit archeologisch bureauonderzoek is opgesteld door Buro de Brug in opdracht van Koraal Vastgoed. De aanleiding tot dit onderzoek is de geplande sloop van drie panden langs de Industrierweg 27/hoek Ambachtsweg te Urk en de nieuwbouw van een Boni Supermarkt ter plaatse (zie afb. 1 en 2). De nieuw te bouwen supermarkt heeft een oppervlakte van ca. 1300 m². Bij ingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 50 cm dient conform het bestemmingsplan² archeologisch onderzoek plaats te vinden. Daartoe is dit bureauonderzoek opgesteld.

Afbeelding 1: Planlocatie Industrierweg 27 Urk
Bron: Googlemaps

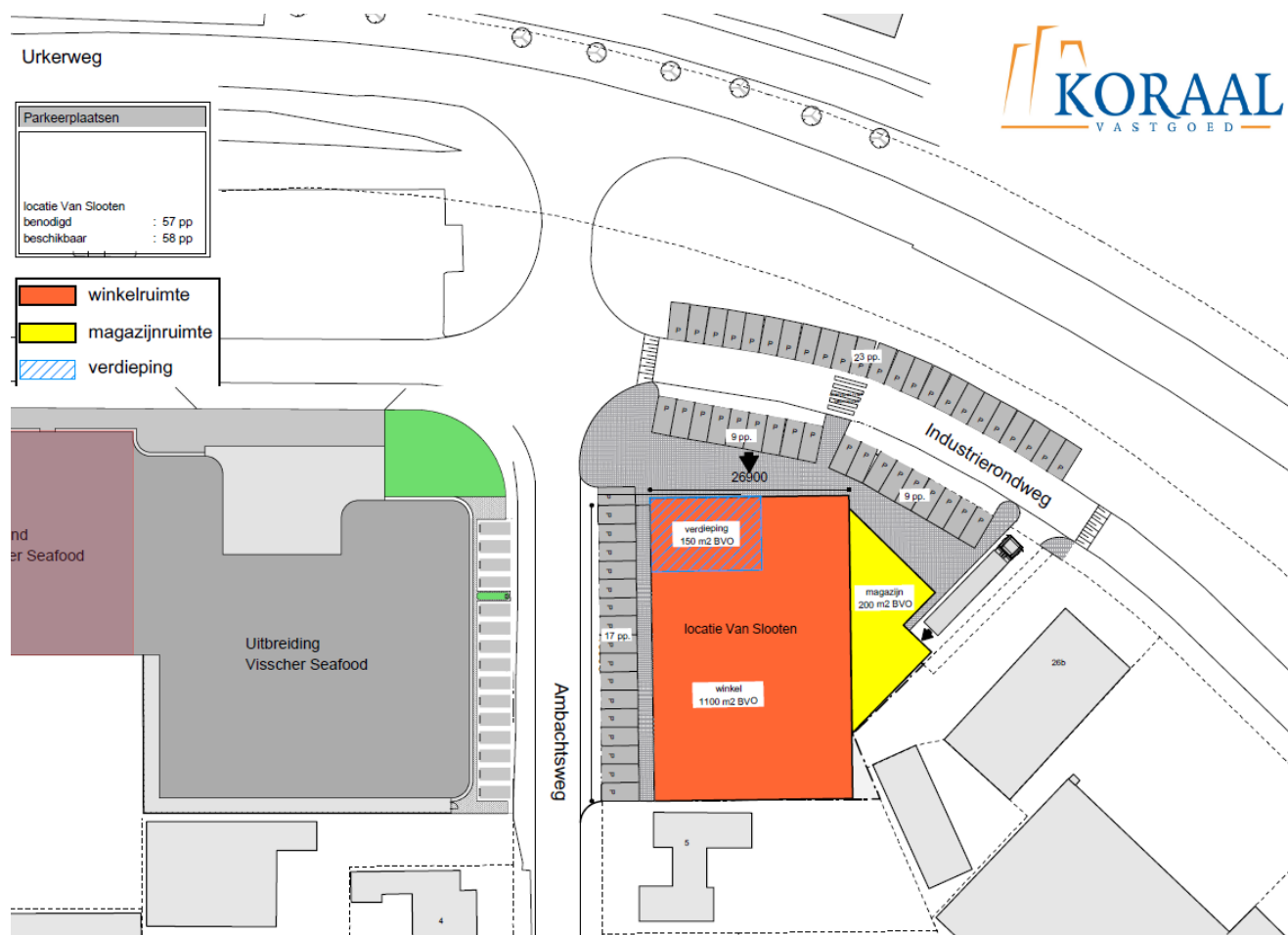
1.2. Onderzoeksmethode

Het bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten zal een aanbeveling worden gedaan om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het resultaat is een standaardrapport. Het onderzoek wordt uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3) en de gemeentelijke eisen.

Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied, is het Archeologisch Informatiesysteem Archis II van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de archeologische beleidskaart van de gemeente geraadpleegd. Archis II is een database die veel informatie bevat, zoals geo(morfo)logische kaarten, de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en

² http://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0184.BP2013Havens-0301/r_NL.IMRO.0184.BP2013Havens-0301_2.25.html

historische kaarten. Tevens is het AHN geraadpleegd en zijn de meest recente archeologische onderzoeksresultaten in het onderzoek opgenomen.

Afbeelding 2: Nieuwbouw supermarkt op de locatie Van Slooten
Bron: Koraal Vastgoed

2. Bureauonderzoek en archeologische verwachting

2.1. Bureauonderzoek en beleid

In 2003 is een Archeologische basiskaart opgesteld voor Urk.³ Op deze kaart zijn de archeologische waarden- en verwachtingen weergegeven. De Archeologische beleidskaart (Buro de Brug) is een vertaling van de bestaande Basiskaart. Op de beleidskaart worden per verwachtingseenheid de vergunningplicht, de oppervlakte en diepte vrijstelling en de te stellen randvoorwaarden aan archeologisch onderzoek benoemd. Het plangebied ligt binnen een zone met een middelhoge verwachting. Op de beleidskaart correspondeert dit met categorie 4 (bodemingrepen kleiner dan 100 m² en tot 50 cm diepte zijn vrijgesteld van onderzoek). Deze beleidsregel is overgenomen in het bestemmingsplan voor het plangebied. Gezien bij de nieuwbouw deze vrijstellingsgrenzen worden overschreden, is dit onderzoek noodzakelijk voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning.

2.2. Geo(morfo)logie en bodemopbouw

Bron	Informatie
Geologie ⁴ (1:600.000)	Dr4: Formatie van Drente; Laagpakket van Gieten en oudere gestuwde afzettingen; grondmorene en oudere gestuwde afzettingen.
Geomorfologie ⁵ (1:50.000)	B: Bebouwing. In de omgeving: 2M9 (vlakte van ten dele verspoelde dekzandvlakten) en 2M48 (vlakte ontstaan door afgraving of egalisatie)
Bodemkunde ⁶ (1:50.000)	B: Bebouwing. In de omgeving: Zn50A (kalkhoudende vlakvaaggronden).

Het plangebied ligt in het Zuiderzeegebied. De kern van Urk ligt op een keileembult, die deel uitmaakt van een stelsel van lage stuwwallen. De keileem bestaat uit leem, grind en stenen. De keileem wordt geologisch tot het Laagpakket van Gieten van de Formatie van Drente gerekend. Op de flanken van de keileembult (waar het plangebied zich bevindt) ligt dekzand uit het Weichselien. Lateraal gaan deze zanden over in een dekzandvlakte, waarvan de top binnen het plangebied op ca. 8 m –NAP ligt.⁷ In het dekzand bij Urk is met enige regelmaat een (podzol)bodem aangetroffen, wat duidt op geen of slechts geringe erosie van het dekzandoppervlak.⁸ Op de geomorfologische kaart (afb. 3) is het plangebied niet gekarteerd vanwege de ligging binnen de bebouwde kom van Urk. Hetzelfde geldt voor de bodemkaart (afb. 4). Op basis van de landschappelijke ligging en de omringende kaarteenheden is de kans groot dat in het plangebied kalkhoudende vlakvaaggronden voorkomen (Zn50A). Het kalkrijke zand dat in het plangebied wordt verwacht, is onderdeel van de Zuiderzeeafzettingen. Aangezien het sediment jong is, heeft er nog geen tot weinig bodemvorming kunnen plaatsvinden en is er sprake van een vaaggrond. De vlakvaaggrond bestaat uit een donkere bovengrond (Ap-horizont) die direct op de natuurlijke ondergrond (C-horizont) ligt.

³ Oudhof en Gouw 2003.

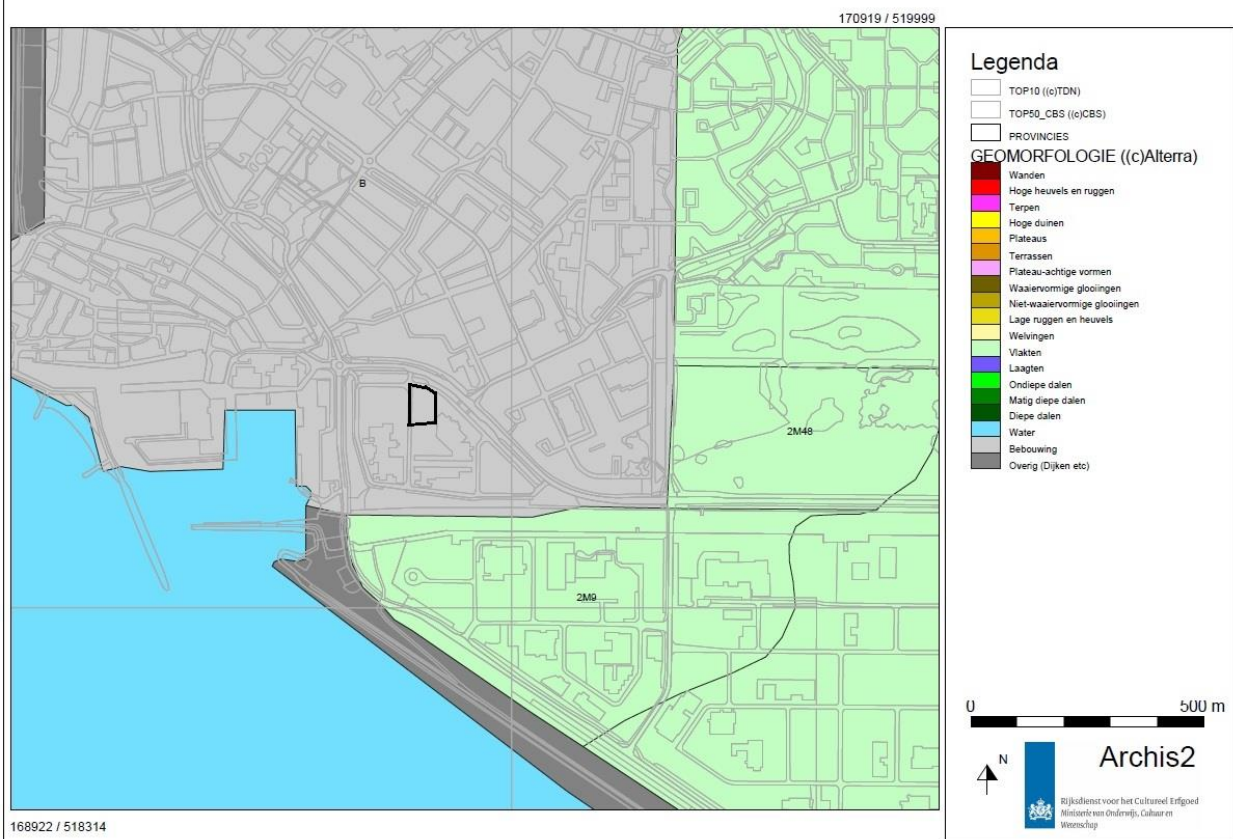
⁴ TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl; kaart 2010.

⁵ Stichting voor Bodemkartering 1982.

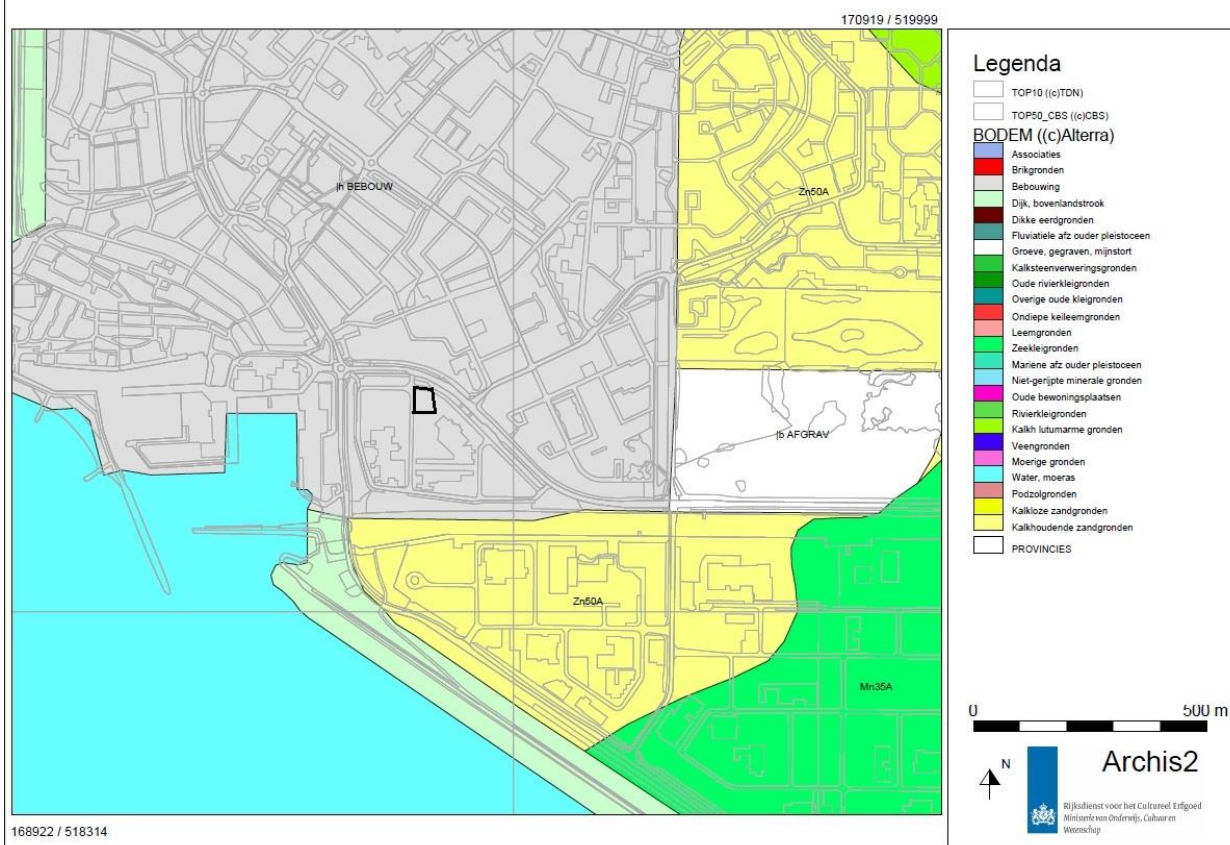
⁶ Stichting voor Bodemkartering 1966.

⁷ Kaart van de diepteligging van de top van de pleistocene afzettingen – Oudhof, Schrijvers en van Oers 2004.

⁸ Oudhof en Gouw 2003.

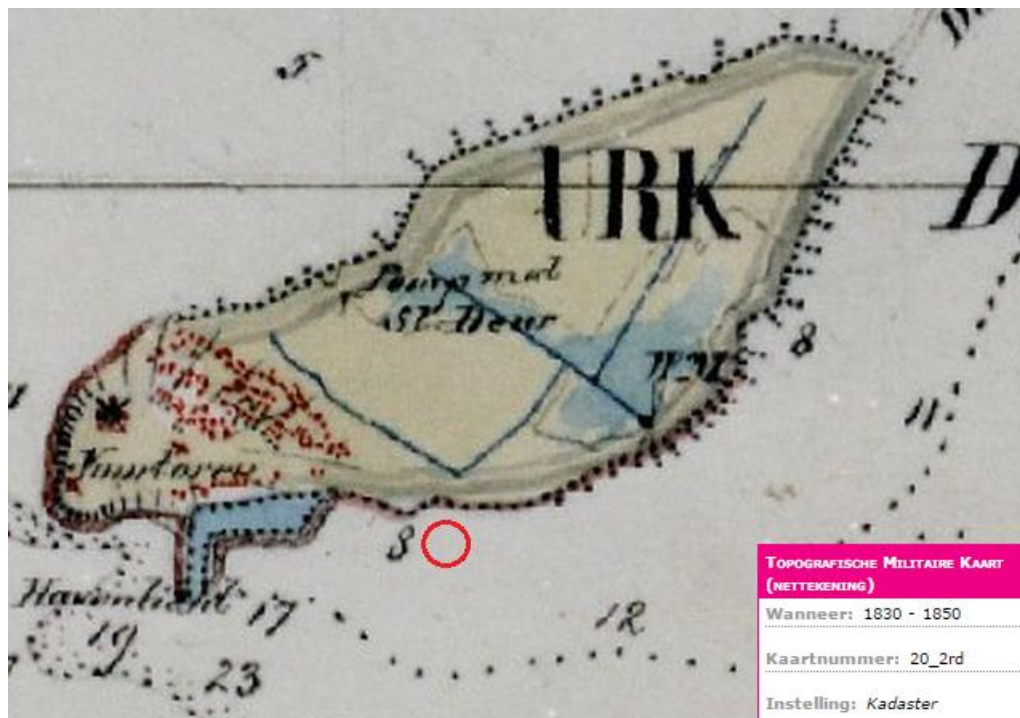

Afbeelding 3. Het plangebied geprojecteerd op de geomorfologische kaart. Het plangebied is gekarteerd als bebouwd (grijs). In de omgeving liggen vlakten (lichtgroen). Bron: www.archis2.archis.nl

Afbeelding 4. Het plangebied geprojecteerd op de bodemkaart. Het plangebied is gekarteerd als bebouwd (grijs), met daaromheen Vlakvaaggronden (lichtgeel). Bron: www.archis2.archis.nl

Het plangebied bevindt zich net buiten de historische dorpskern, ten zuiden van het voormalig eiland. Op de topografisch militaire kaart uit de eerste helft van de 19de eeuw bevindt het plangebied zich in de Zuiderzee. Het plangebied is vanaf de inpoldering in 1937-1942 weer land geworden. Het bedrijventerrein waar het plangebied onderdeel van uitmaakt, is ontstaan in de jaren '60-'70 van de 20ste eeuw.¹¹

Afbeelding 6. Topografische militaire kaart uit 1830-1850. Plangebied is rood omlijnd. Bron: www.watwaswaar.nl

2.4. Bekende archeologische waarden

Uit Archis is gebleken dat zich binnen het plangebied geen bekende archeologische waarden bevinden in de vorm van AMK-terreinen (archeologische monumenten), waarnemingen of vondstmeldingen (zie afb. 7). In een straal van 500 m rondom het plangebied ligt één archeologisch monument. Het monument ligt ca. 230 m ten NW van het plangebied en betreft het voormalige (historische) eiland Urk.¹² Op het eiland kunnen archeologische resten worden verwacht uit de bestaansperiode van het dorp. Binnen dit monument zijn dan ook voornamelijk bewoningsresten uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd aangetroffen, maar ook zijn er fragmenten vuursteen gevonden die wijzen op bewoning in de steentijd (Mesolithicum – Neolithicum).¹³

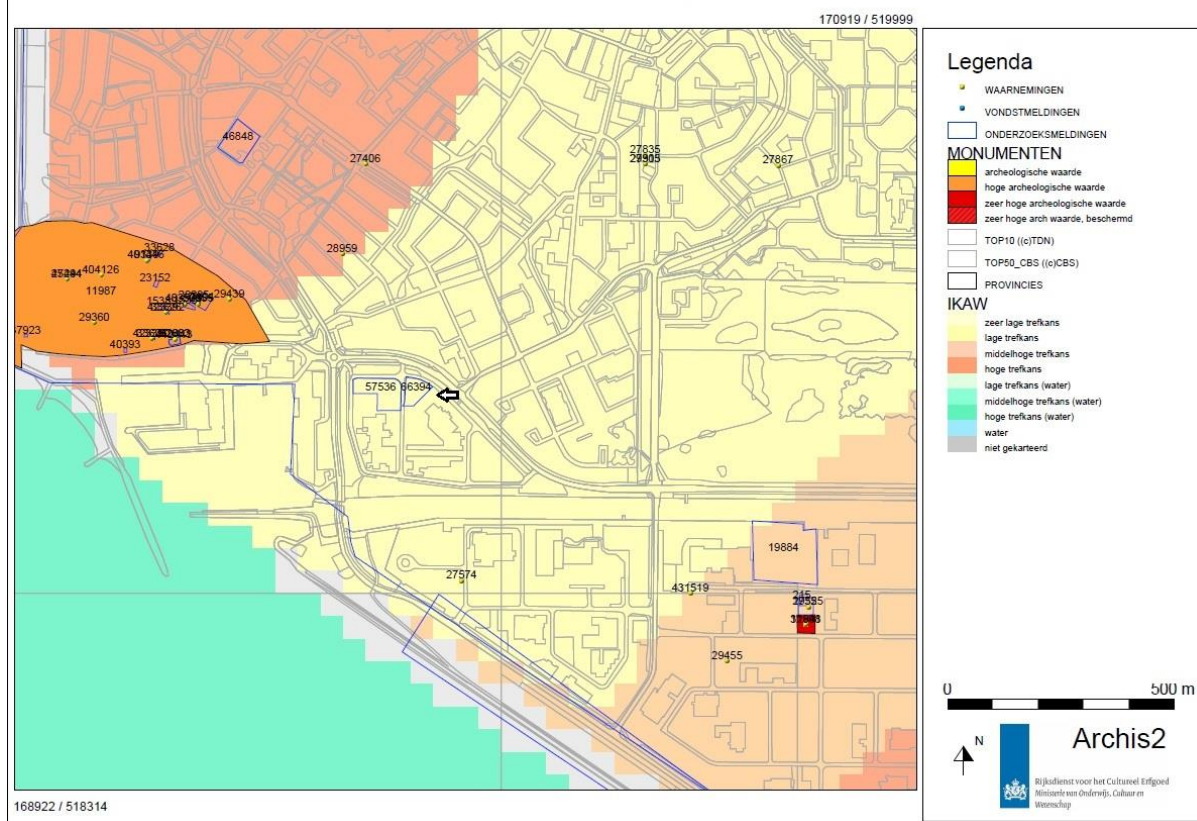
Ca. 700 m ten zuidoosten van het plangebied is op een rivierduin een vuursteenvindplaats aangetroffen, die bewoond was in het Mesolithicum en Neolithicum.¹⁴ Ook ca. 900 m ten zuidoosten van het plangebied zijn fragmenten vuursteen gevonden (mogelijk afkomstig van een rivierduin) die wijzen op de aanwezigheid van een vuursteenvindplaats. Ten noorden van het voormalig eiland zijn bij de inpoldering drie scheepswrakken aangetroffen.

¹¹ Koeman 2014.

¹² AMK-nr. 11987.

¹³ Waarnemingsnr's 423390, 423392.

¹⁴ Waarnemingsnr 431519 en onderzoeksmeldingsnr 215.

Afbeelding 7: Bekende archeologische waarden in de wijde omgeving van het plangebied (links van zwarte pijl).

Bron: www.archis2.archis.nl.

2.5. Verstorende bodemingrepen in het verleden

Zoals in paragraaf 2.3 te zien is, heeft het plangebied tot de inpoldering in de Zuiderzee gelegen. Op de verstoringskaart van de gemeente is het plangebied niet aangegeven als verstoorde/afgegraven zone. Wel heeft de huidige bebouwing op de planlocatie mogelijk voor bodemverstoring verzorgd. Van een woonhuis aan de Industrierondweg 2 is bekend dat deze op 40 cm – mv op poeren is gefundeerd, die tot 90 cm –mv reiken. De bedrijfspanden dateren ook uit eind jaren '60 van de 20ste eeuw en zullen dus vermoedelijk op vergelijkbare diepte zijn gefundeerd.

2.6 Archeologische verwachting

Op basis van bovenstaand bureauonderzoek is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, zie afb. 7) kent het plangebied een lage trefkans.

Volgens de gemeentelijke kaart geldt voor het plangebied een middelhoge verwachting. Gezien de vorm van deze middelhoge verwachtingszone en de toelichting bij de verwachtingskaart is geconcludeerd dat deze verwachting geldt voor restanten van kustbewaking uit de 18de eeuw. De kustbewaking bestond uit een schuin talud met palen aangevuld met riet, wier, puin en afval.¹⁵ Het plangebied bevindt zich echter op 100 m ten zuiden van de voormalige kustbewaking.

In de periode Laat-Paleolithicum tot Mesolithicum woonden de jagers-verzamelaars op de hogere en drogere delen van het landschap en in de nabijheid van water. Het pleistocene zandoppervlak waarop gewoond kon worden, wordt ter plaatse van het plangebied verwacht op ca. 7 m beneden maaiveld.

¹⁵ Oudhof en Gouw 2003.

Vanwege de grote diepteligging is niet bekend of intacte podzolgronden in het dekzand zijn ontwikkeld. De kans dat resten uit deze periode worden aangetroffen, is dan ook klein. Vermoedelijk zijn met name hogere gronden (direct) langs het Vechtdal (zoals de rivierduinen) ten zuiden van het plangebied aantrekkelijke bewoningslocaties geweest.

In de loop van het Mesolithicum – Neolithicum is het plangebied onderdeel geworden van een veenmoeras en vormde geen geschikte bewoningslocatie meer. De bewoning vanaf deze periode vindt vooral plaats op hoge en droge locaties, zoals oeverwallen en rivierduinen en ook op de keileembult. Ook in de periode die daarop volgt, was het plangebied geen geschikte woonlocatie. Op basis hiervan is aan het plangebied een lage verwachting toegekend voor nederzittingsresten uit het Neolithicum tot en met de Late-Middeleeuwen.¹⁶

In de Middeleeuwen en Nieuwe tijd is het eiland Urk bewoond. Het plangebied ligt ten zuiden van het voormalig eiland Urk. In de 18de eeuw is een kustwering aangelegd om het eiland tegen de zee te beschermen. Het plangebied ligt ruim 100 m ten zuiden van deze kustwering, in zee. Daarom is ook de verwachting voor de Middeleeuwen en Nieuwe tijd laag.

Aan de noordkant van het eiland zijn in het verleden drie scheepswrakken ontdekt. Het kan daarom niet worden uitgesloten dat ter plaatse van het plangebied een scheepswrak in de ondergrond ligt. Deze resten laten zich echter niet gemakkelijk opsporen in een vooronderzoek.

3. Conclusies en aanbevelingen

Voor onderhavig plangebied geldt op basis van bovenstaand onderzoek een lage verwachting voor resten uit alle perioden, hoewel in de pleistocene bodem theoretisch wel resten uit het Laat-Paleolithicum – Mesolithicum aanwezig kunnen zijn. Vanwege de diepteligging en de aard van de eventuele resten, is de trefkans voor deze resten zeer klein.

Hoewel toevalsvondstenvondsten zoals scheepswrakken niet geheel uitgesloten kunnen worden op deze locatie, adviseert Bureau de Brug om geen archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren. Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, geldt een meldingsplicht conform Artikel 53 van de Monumentenwet.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Het selectieadvies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid en leidt tot een selectiebesluit

¹⁶ Koeman 2014.

4. Geraadpleegde literatuur

4.1. Digitale bronnen

www.ahn.nl
www.archis2.archis.nl
www.dinoloket.nl
www.geologievannederland.nl
www.rijksmonumenten.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.urk.nl
www.watwaswaar.nl
www.flevoland.nl

4.2. Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004: De vorming van het land. (Fysische geografie van Nederland), Assen.

Koeman, S.M., 2014: Industrierondweg 2, 4 & 5 en Ambachtsweg 1 & 2 te Urk. Archeodienst rapport 310, Zevenaar.

Oudhof, J.W.M. en R. Gouw, 2003: Archeologische Basiskaart Urk. V65. Bunschoten.

Oudhof, J.W.M., R. Schrijvers en M.S. van Oers (T&A survey), 2004: Urk, aanvulling archeologische basiskaart. Aanvullend Geo-fysisch en archeologisch onderzoek ter waardering van een pleistocene dekzandvlakte (gebied E) en kavel C1659 te Urk. V04-139. Amersfoort.

Stiboka, 1985: Bodemkaart van Nederland 1:250.000.

Stiboka, 1982: Bodemkaart van Nederland 1:50.000.

Stiboka, 1982: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000.